

UNDERVISNINGS
MINISTERIET
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Vurdering af elevernes personlige, sociale og praksisfaglige forudsætninger

Værktøj og inspiration

Vurdering af elevernes personlige sociale og praksisfaglige forudsætninger

Værktøj og inspiration

Layout: Presse- og Kommunikationssekretariatet,
Undervisningsministeriet

Fotograf: Ulrik Jantzen, Jacob Dall

ISBN nr.:978-87-603-3169-5 (webudgave)

© Undervisningsministeriet, maj 2018

Vurdering af elevernes personlige sociale og praksisfaglige forudsætninger

Siden skoleåret 2014/15 har det været skolernes ansvar at vurdere, om eleverne i 8. klasse opfylder de personlige og sociale forudsætninger for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Fra skoleåret 2018/19 tilføjes en ny dimension i uddannelsesparathedsvurderingen (UPV), og eleverne skal fremadrettet også vurderes i praksisfaglighed. Der er derfor tilføjet en beskrivelse af praksisfaglighed, hvad det er og hvordan den kan observeres og vurderes. Den praksisfaglige dimension skal indgå som et tværgående perspektiv, der kan supplere den vurdering, som bygger på de faglige, personlige og sociale forudsætninger, som vurderingen hidtil er baseret på. Modellen indebærer, at elever, som er vurderet uddannelsesparate, ikke efterfølgende kan vurderes ikke-uddannelsesparate på baggrund af den praksisfaglige vurdering. Folderen er tænkt som et værktøj og et inspirationsredskab primært til de lærere, som skal arbejde med at vurdere, om eleverne opfylder de sociale, de personlige, og de praksisfaglige forudsætninger for at være uddannelsesparate. På de kommende sider folder vi nøglebegreberne personlige, sociale og praksisfaglige forudsætninger ud. Der er konkrete eksempler på, hvad man som lærer kan arbejde med i forbindelse med elevens alsidige udvikling og være opmærksom på, når man skal vurdere, om eleven har de nødvendige forudsætninger.

Regeringen har den 12. juni 2018 indgået aftale med Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre og

Socialistisk Folkeparti om at styrke praksisfagligheden i folkeskolen. Det er aftalt at indføre et toårigt obligatorisk praktisk/musisk valgfag, som kan afsluttes med en prøve i 8. klasse, at styrke de praksisfaglige elementer i den obligatoriske projektopgave i 9. klasse, at give alle elever ret til erhvervspraktik samt at igangsætte et praksisfagligt udviklingsprojekt. Initiativerne vil fremadrettet give vurderingen af elevernes praksisfaglige kompetencer et mere tydeligt afsæt. Læs aftalen på Undervisningsministeriets hjemmeside ¹.

Hvorfor skal elevernes uddannelsesparathed vurderes i 8. klasse?

Formålet med at vurdere elevens uddannelsesparathed i 8. klasse er først og fremmest at sikre, at de elever, der ikke umiddelbart er uddannelsesparate i 8. klasse, får en særlig skole- og vejledningsindsats, der skal understøtte, at de kan blive uddannelsesparate ved afslutningen af 9. klasse. Når en elev vurderes ikke-uddannelsesparat i 8. klasse er det en foreløbig vurdering. Det er samtidig begyndelsen på en målrettet indsats, hvor elev, skole, forældre og UU i samarbejde skal fremme, at eleven arbejder mod at blive uddannelsesparat. Vurderingen er derfor hverken endelig eller statisk.

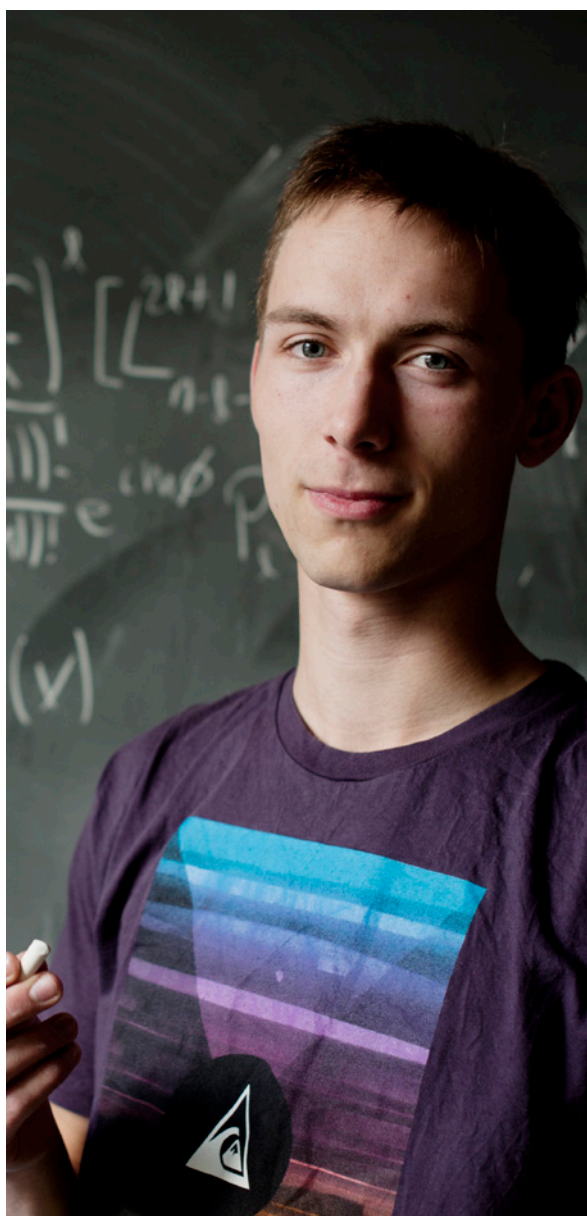
1. Aftale om styrket praksisfaglighed: <https://uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2018/juni/180612-praksisfaglighed-bliver-en-obligatorisk-del-af-udskolingen>

Hvad er uddannelsesparathed?

At være uddannelsesparat er kort sagt at være i stand til at kunne påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Uddannelsesparathed skal vurderes med blik for fire forskellige forudsætninger: de faglige, de personlige, de sociale og de praksisfaglige forudsætninger. De faglige forudsætninger behandles ikke i denne folder. Det er lærerens opgave at vurdere, om en elev har de nødvendige sociale, personlige og praksisfaglige forudsætninger for at kunne påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse.

Hvad er din opgave som lærer?

Din opgave er at vurdere, om eleven har de personlige, sociale og praksisfaglige forudsætninger for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Vurderingen indgår i arbejdet med den løbende evaluering af eleven. Det er også din opgave at sikre, at vurderingen fremgår af elevens elevplan (i folkeskolen). Læreren skal lave vurderingen af elevens personlige, sociale og praksisfaglige forudsætninger i forhold til elevens ønskede uddannelsesområde (gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse). Efter den første vurdering i 8. klasse vil der for nogle elever i resten af skoleforløbet ske ændringer i de personlige, sociale og praksisfaglige forudsætninger. Når der sker ændringer indføres dette i elevens elevplan.

Elementer i din vurdering af elevens personlige forudsætninger

Når du som lærer skal vurdere en elevs personlige forudsætninger, skal du fokusere på, om eleven har de personlige forudsætninger, der skal til for at kunne påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse efter folkeskolen. For at give et mere konkret billede af de personlige forudsætninger er begrebet delt ind i fem fokusområder i bekendtgørelsen: **Selvstændighed, motivation, ansvarlighed, mødestabilitet og valgparathed.**

I dette afsnit er hvert fokusområde beskrevet lidt nærmere, ligesom der er forslag til spørgsmål, du som lærer kan stille dig selv, når du vurderer elevens personlige forudsætninger i forhold til uddannelsesparathed. Nedenstående skal danne grundlag for en helhedsvurdering af elevens personlige forudsætninger for at kunne tage en ungdomsuddannelse, hvori der indgår en samlet afvejning af elevens forudsætninger inden for de nævnte områder. Eleven behøver ikke at honorere alt det nævnte, men spørgsmålene kan pege i retning af, hvor elevens styrker og svagheder måtte ligge. De personlige forudsætninger kan komme til udtryk gennem:

Motivation for uddannelse og lyst til læring

Motivation handler om at have lyst til uddannelse og til at lære og bidrage aktivt i undervisningen. Det er et udtryk for motivation, at der er noget, eleven gerne vil og på den baggrund bevæger sig mod sit mål. Motivation er også, når eleven viser, at han eller hun har lyst til selv aktivt at søge viden om et emne eller har viljen til at gøre ting færdige. Elevens motivation for at lære kan også komme til udtryk uden for skolen.

Selvstændighed herunder at eleven tager initiativ i opgaveløsninger

Selvstændighed handler om at være i stand til at stå på egne ben. Som lærer kan du fx være opmærksom på, om eleven ofte er afhængig af kammeraternes valg, eller om eleven tør stå fast på sine egne ideer og valg og fx vælge andre opgaver end kammeraterne. Kan eleven tage initiativer? Søger eleven hjælp hos kammerater og lærere, når han eller hun har brug for det? Er eleven i stand til at komme i kontakt med andre mennesker og danne nye relationer og venskaber? Kan eleven træffe sine egne valg og beslutninger og følge dem? Vær opmærksom på, at selvstændighed også kommer til udtryk andre steder end skolen, fx hvis eleven har et fritidsjob eller fritidsinteresser, som kan kræve en høj grad af selvstændighed.

Ansvarlighed herunder at eleven er forberedt til timerne

Ansvarlighed kan komme til udtryk ved, at eleven er i stand til at holde en aftale, som han eller hun laver med lærere eller andre elever. Ansvarlighed viser sig også i forbindelse med gruppearbejde, når eleven tager ansvar for den fælles opgave og for sin del af arbejdet. Som lærer, kan du være opmærksom på, om eleven er forberedt til timerne, afleverer sine opgaver og er i stand til at møde op på et bestemt sted som aftalt. Er eleven seriøs omkring det, han eller hun laver fagligt og socialt? Kan eleven modtage konstruktiv kritik og påtage sig sin del af ansvaret, når noget kører skævt? Ansvarlighed kan også komme til udtryk uden for skolen.

Mødestabilitet

herunder rettidighed og lavt fravær

Mødestabilitet handler grundlæggende om, at eleven møder i skole hver dag og møder til tiden. Men det er også en god idé at se bredere på elevens liv, når du som lærer vurderer mødestabiliteten: Har eleven fx et fritidsjob eller træning, som vedkommende passer stabilt?

Valgparathed

i forhold til det forestående valg af ungdomsuddannelse eller andet

De færreste elever i folkeskolens udskoling har en meget klar ide om deres karriereplaner. At vurdere om eleven er valgparat, handler derfor om at være opmærksom på, om eleven kan tage beslutninger, og om eleven er i stand til at tage et positivt og aktivt tilvalg i en valgproces. Eleven vil normalt ikke være endeligt afklaret med sit uddannelsesvalg i 8. klasse, men skal være i stand til at reflektere over det. Når du som lærer vurderer valgparatheden, kan du være opmærksom på, om eleven er engageret og aktiv, når der skal tages beslutninger og har en bevidsthed om, at valg har konsekvenser. Du kan også overveje, om eleven kan reflektere over sine interesser og kompetencer og koble det med, hvad der skal ske efter skolen?

Elementer i din vurdering af elevens sociale forudsætninger

Når du som lærer skal vurdere elevens sociale forudsætninger, skal du fokusere på, om eleven har de sociale forudsætninger, der skal til for at kunne påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. For at give et mere konkret billede af de sociale forudsætninger er begrebet delt ind i tre fokusområder i bekendtgørelsen: Samarbejdsevne, respekt og tolerance. I dette afsnit er hvert fokusområde beskrevet lidt nærmere, ligesom der er forslag til spørgsmål, du som lærer kan stille dig selv, når du vurderer elevens sociale forudsætninger i forhold til uddannelsesparathed. Nedenstående skal danne grundlag for en samlet vurdering af elevens sociale forudsætninger for at kunne tage en ungdomsuddannelse, hvori der indgår en samlet afvejning af elevens forudsætninger inden for de nævnte områder. Eleven behøver ikke honorere alt det nævnte, men spørgsmålene kan pege i retning af, hvor elevens styrker og svagheder måtte ligge. De sociale forudsætninger kan komme til udtryk gennem:

Samarbejdsevne

at kunne løse opgaver sammen med andre, overholde fælles aftaler og bidrage positivt til fællesskabet

Det kræver samarbejdsevne at kunne lave et stykke arbejde i fællesskab med andre. Når du som lærer vurderer elevens samarbejdsevner, kan du derfor være opmærksom på, hvordan eleven agerer i forbindelse med gruppearbejde. Har eleven en forståelse for, at man kan hjælpe eller selv spørge andre i gruppen om hjælp? Hvordan håndterer eleven fx at skulle gå med på andres ideer? Det er også centralt, om eleven er i stand til at danne relationer og få nye kontakter og venner. At udvise samarbejdsevne er også at kunne modtage respons og bruge kritik konstruk-

tivt. Kig derfor på, om eleven kan forstå og bruge den feedback, han eller hun får. Samarbejdsevne kommer også til udtryk i, om eleven kan tilgå en opgave åbent, kan gå på kompromis og er i stand til at tilsidesætte sine egne behov.

Respekt

herunder at udvise forståelse for andre mennesker

Respekt handler om, at eleven kan vise hensyn over for andre elever og læreren. Respekt i et lidt bredere perspektiv er også at være i stand til at anerkende og respektere andres holdninger. Er eleven med til at skabe en gensidig respekt i rummet mellem elever og lærer? Har eleven en grundlæggende situationsfornemmelse og forståelse for forskellige sociale hierarkier? Har eleven fx en forståelse for, at det kammeraten siger, og det læreren siger, ikke nødvendigvis skal vægtes på samme måde?

Tolerance

herunder at kunne samarbejde med mennesker, der er forskellige fra en selv

Tolerance er evnen eller viljen til at acceptere det, der afviger fra det kendte eller det normale. Tolerance hos eleven handler derfor grundlæggende om at kunne forstå og acceptere andre menneskers meninger, væremåde, kultur, religion etc. Tolerance er kort sagt at kunne omgås og samarbejde med mennesker, der er forskellige fra én selv. Overvej fx om eleven har en forståelse for, at andre ikke altid er eller har samme behov som ham eller hende. Tolerance handler også om empati. Kan eleven aflæse andre og sætte sig i andres sted, og har eleven en forståelse for, at andre kan tænke anderledes end ham eller hende?

Vurdering af elevernes praksisfaglige forudsætninger

Formålet med indførelsen af en praksisfaglig dimension i uddannelsesparathedsvurderingen er at tydeliggøre og fremhæve elevens kompetencer på det praksisfaglige område. Indførelsen af praksisfaglighed skal understøtte intentionen om, at uddannelsesparathedsvurderingen skal tage udgangspunkt i alle elevens kompetencer. Vurderingen skal - udover at motivere elever med gode praksisfaglige kompetencer - også udfordre nogle af de elever, som alene er orienterede mod gymnasiale uddannelser.

Udgangspunktet er, at alle elever, det vil sige også elever, som ønsker en gymnasial uddannelse, skal have vurderet deres praksisfaglighed. De praksisfaglige kompetencer skal pege mod erhvervsuddannelserne generelt og tage udgangspunkt i en helhedsvurdering af de praksisfaglige elementer, som i dag er indeholdt i folkeskolens undervisning. Når vurderingen foretages er det derfor relevant at inddrage paralleller mellem fag i folkeskolen og de praksisser, der findes indenfor de fire hovedområder på erhvervsuddannelserne: Kontor, handel og Forretning; Teknologi, byggeri og transport; Fødevarer, jordbrug og oplevelser; og Omsorg sundhed og pædagogik.

Vurderingen gives i form af bedømmelsen "høj" eller "middel", hvor en høj vurdering kan trække en uddannelsesparathedsvurdering op, mens en middel vurdering ikke kan trække ned.

Det er et mål, at praksisfaglighed skal spille en større rolle ved vurderingen af, hvorvidt en elev er uddannelsesparat. Praksisfaglighed skal derfor have en selvstændig plads ved siden af og parallelt til de faglige, de personlige og de sociale kompetencer. Dette vil tydeliggøre den nye dimen-

sion, skabe det nødvendige fokus på praksisfaglighed og placere denne på linje med de øvrige dimensioner.

Elever, som primært har deres styrker på det praksisfaglige område, forventes med indførelse af praksisfaglighed i UPV i højere grad at opleve, at deres kompetencer værdsættes og kan anvendes. Samtidig er det hensigten at få elever, som er uddannelsesparate til gymnasiale uddannelser, til også at overveje en erhvervsuddannelse.

Når du som lærer eller vejleder skal vurdere elevens praksisfaglighed kan du anvende de beskrivelser, som er herunder. Beskrivelserne er tænkt som inspiration og input til arbejdet med vurdering af elevernes praksisfaglige kompetencer. Afhængig af om du underviser i fx dansk, matematik, håndværk og design, uddannelse og job eller om du som vejleder har kollektiv vejledning med eleverne, så vil du kunne hente inspiration i det følgende.

Din vurdering af elevens praksisfaglighed vil indgå sammen med skolens øvrige vurdering af elevens personlige, sociale og faglige kompetencer. Skolen foretager hermed en samlet vurdering af eleven, som indeholder alle delelementer, de personlige, de sociale, de faglige og de praksisfaglige kompetencer. I bilag 1 finder du en beskrivelse af, hvordan praksisfaglighed kan observeres i fagblokkene og i vejledningsaktiviteter ud fra de elementer, der bliver listet op her.

Elementer i din vurdering af elevens praksisfaglige forudsætninger

Praktiske færdigheder og kreativitet

Praktiske færdigheder og kreativitet handler om, at eleven besidder dygtighed i udførelsen af et praktisk stykke arbejde og kan handle hensigtsmæssigt i forhold til en opgaves omfang og beskrivelse. Praktiske færdigheder er også, når eleven kan anvende og betjene konkrete redskaber og værktøjer – det kan være både fysiske og digitale – i udarbejdelsen af forskellige produkter, fx konstruktioner, kommunikationsmaterialer, indretninger, events, kunstneriske fremstillinger eller lignende. Kreativitet kan være, når eleven i tilgangen til og løsning af en opgave udviser særlig kreativitet og opfindsomhed. Som lærer kan du med andre ord iagttage praktiske færdigheder og kreativitet i mange forskellige sammenhænge, hvor eleverne sammen eller alene løser opgaver, og du kan her have et særligt fokus på de konkrete praktiske og kreative færdigheder af forskellig slags, som eleverne besidder.

Arbejdskendskab, arbejdspladsfærdigheder og virke-trang

Arbejdskendskab og arbejdspladsfærdigheder er vigtige i mange sammenhænge, hvor elever arbejder sammen med hinanden eller andre - det kan være i skolen, i fritidsjob eller fritidsaktiviteter. Når du som lærer skal vurdere, om eleven har sådanne færdigheder, handler det meget om at iagttage, om eleven kan overskue og planlægge arbejdstid, overholde interne regler, rutiner, "arbejdspladskultur", herunder pauser, mødetider mv. Du kan også iagttage, om eleven deltager i det almindelige sociale liv med klassekammerater eller kolleger og herved konstruktivt indgår i de sociale fællesskaber, som han/hun er en del af. Det handler også om, hvorvidt eleven kan fungere i forskellige roller på skolen eller på en arbejdsplads. Som lærer kan du

også iagttage, om eleven har en arbejdsidentitet, som han/hun kan anvende i forbindelse med fx gruppearbejde eller fritidsjob. De nævnte færdigheder kan endvidere komme til udtryk i en erhvervspraktik, ved gruppearbejde og anden undervisningsaktivitet, som eleven deltager i. Virke-trang handler meget om, hvorvidt eleven er aktiv, deltager og bidrager med noget i et gruppearbejde eller en konkret praktisk arbejds-situation.

Værkstedsfærdigheder

Værkstedsfærdigheder kan iagttages i forskellige praktiske arbejdsmæssige sammenhænge. Det kan være i den konkrete undervisning på skolen, herunder praksisforløb som led i den åbne skole, erhvervspraktik eller brobygning på en ungdomsuddannelsesinstitution eller i fritidsjob. Som lærer kan du være opmærksom på, om eleven kan orientere sig i et værksted eller værkstedslignende miljø, kan bevæge sig rundt på værkstedet på en hensigtsmæssig måde, kan arbejde undersøgende og eksperimenterende og i det hele taget kan agere hensigtsmæssigt i forhold til de opgaver, der skal løses. Du kan også iagttage, om eleven kan håndtere egne frustrationer på en god måde og "komme igen" samt tage ansvar for materialer og redskaber som indgår i de konkrete værkstedsarbejder. Værkstedsfærdigheder er både noget meget konkret i forhold til at agere i specifikke værksteder, men også noget med at kunne omstille sig til de forskellige typer af værksteder eller værkstedslignende miljøer.

Færdigheder i at kunne skifte perspektiv mellem del og helhed

At kunne skifte perspektiv mellem del og helhed handler meget om, hvordan eleven løser sine opgaver. Det kan

være i forbindelse med at konstruere, bygge, skabe, forme, designe og at kunne bevæge sig mellem forskellige niveauer i sådanne processer. Som lærer kan du bl.a. iagttage, om eleven både kan arbejde med konkrete detaljer i en praktisk aktivitet, når det kræves, og samtidig kan bevare overblikket over den samlede opgaveløsning, når det er nødvendigt. Den færdighed kan bl.a. styrkes gennem praktisk arbejde, men er samtidig en væsentlig forudsætning i mere abstrakt, akademisk/bogligt arbejde, hvor der ofte skal skiftes perspektiv. Når elever arbejder i længere forløb, det kan være tema- og projektføreløb, kan du som lærer iagttage, om eleven undervejs kan skifte perspektiv som led i deres deltagelse i gruppearbejdet, som nogle gange kræver konkret fordybelse og andre gange at kunne se helheder og sammenhænge. Det handler meget om at kunne skifte perspektiv, når det kræves.

Færdigheder i at kunne anvende teorier i praksis

Det er ikke altid muligt eller nemt at kunne se forskellige teorier omsat i praksis – det gælder i mange sammenhænge. At vurdere eleveres færdigheder her handler meget om at iagttage, om eleven kan omsætte metoder, teorier, beskrivelser og instruktioner til konkrete produkter og konkret praksis – herunder modeller, materialer, designs og formidlingsformer. Som lærer kan du iagttage, om eleven kan udfærdige og udføre opgaver fx i relation til kommunikation og kontakt med andre mennesker – fx gennemføre en samtale i en kundelignende relation med et på forhånd defineret serviceniveau. Er eleven i stand til at kombinere forskellige færdigheder og omsætte disse til handling – fx kombinere rumlig intelligens og strategisk sans med hurtig reaktionsevne og indre ro i pressede situationer. Der kan være mange forskellige situationer, hvor eleven har mulighed for at demonstrere, at han/hun kan kombinere praktisk kunnen med teoretisk viden – det kan være inden for den konkrete undervisning i fx matematik eller i et projekt, der kobler fag og praktiske aktiviteter på forskellig vis, hvor der er særlig god mulighed for at iagttage disse færdigheder hos eleven.

Uddannelsesparat eller ikke-uddannelsesparat – og hvad så?

Procedurer og tidsplaner for UPV processen fremgår af bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse og den tilhørende vejledning – se https://uvm.dk/Uddannelsesparathed_vejledning og <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202325>

